

Dit is de samenvatting van het onderzoek 'Begripsonderwijs' dat werd uitgevoerd in 2014-2015 op vier scholen voor primair onderwijs in de Duin- en Bollenstreek. Het onderzoek is uitgevoerd door Jolanda Roelfsema t.b.v. het behalen van de titel Master of Arts aan Greenwich University (Londen). Een exemplaar van de rapportage kunt u aanvragen via info@leerkracht.nu.

Begripsonderwijs;

het versterken van leerkrachtvaardigheden bij het bieden van een strategische aanpak, gecombineerd met een inhoudsgerichte, rijke begrips-leeromgeving

Samenvatting

Recent onderzoek van Vermeulen en Permentier (2014) toont opnieuw aan dat taalvaardigheden, en dan in het bijzonder die vaardigheden die sterk gerelateerd zijn aan begrip en studievoordigheden, belangrijke voorspellers van school- en studiesucces zijn. Het bieden van effectief begripsonderwijs blijft voor veel leerkrachten in het basisonderwijs echter een grote uitdaging.

Dit rapport beschrijft een meervoudige gevalstudie waarin leerkrachten van vier scholen uit het samenwerkingsverband Duin- en Bollenstreek (28-12) getraind werden hun vaardigheden ten aanzien van effectief begripsonderwijs in de groepen 1 t/m 8 te ontwikkelen. Deze studie combineert een strategie-gerichte aanpak met een inhoudsgerichte, rijke begripsomgeving, afgestemd op de onderwijsbehoeften van leerlingen.

De vaardigheden die leerkrachten nodig hebben om de begripsvaardigheid van hun leerlingen te ontwikkelen, kunnen worden verdeeld in de volgende vijf aandachtsgebieden: I. Het werken in een doorgaande lijn van begrijpend luisteren naar begrijpend lezen; II. Het bieden van sterke instructie aan alle leerlingen; III. Het inoefenen in een betekenisvolle context; IV. Het stimuleren van metacognitieve vaardigheden en IV. Het afstemmen op onderwijsbehoeften. De specifieke competenties die voor elk van deze aandachtsgebieden nodig zijn, zijn beschreven in een 'competentieveld' dat de basis voor de trainingsinterventies is geweest.

Tijdens dit onderzoek zijn de deelnemende leerkrachten getraind om hun leerkrachtvaardigheden te ontwikkelen. De trainingsinterventies die het meest door de leerkrachten werden gewaardeerd zijn het uitbreiden van de kennisbasis, het voeren van een professionele dialoog met collega's (zowel binnen het eigen team als met leerkrachten die lesgeven in dezelfde groep), de voorbeelden van 'good practice' en twee workshops over 'hardop denkend voorlezen' en 'afstemmen op onderwijsbehoeften'.

Het gebruik van een instrument voor zelf-assessment en formele observatie (gebaseerd op het competentieveld), naar de theorie van 'de reflectieve leerkracht' (Marzano, 2013), bleek leerkrachten te helpen zich bewust te worden van hun eigen vaardigheden. De leerkrachten waardeerden deze interventie minder hoog omdat er gewerkt is met een conceptversie. Op basis van de resultaten van dit onderzoek is een nieuw model met bijbehorend competentieveld ontwikkeld.

Het effect van de training is dat 88% van de leerkrachten (N=35) hun vaardigheden hebben versterkt gemeten met de observatie (en gemiddelde toename van 1,6 naar 2,5 op een schaal van 0-4 bij gebruik van een instrument voor zelfbeoordeling). Niet alleen het aantal competenties dat werd getoond tijdens formele observaties nam toe, maar ook de kwaliteit ervan.

Als gevolg van de ontwikkeling van leerkrachtvaardigheden zijn volgens de leerkrachten in de procesevaluatie ook de begripvaardigheden van de leerlingen ontwikkeld. 85% van de leerlingen van groep 6-8 geeft aan de strategieën vaker te gebruiken, slecht 28% geeft aan de transfer naar andere begripssituatie te maken. Het is aannemelijk dat deze vaardigheden verder zullen ontwikkelen omdat de tijd binnen deze studie daarvoor te kort was. Echter, follow-up onderzoek zal dit moeten aantonen.

Door het versterken van de begripvaardigheden van leerlingen, zijn de testresultaten verbeterd. Het percentage leerlingen dat steeg t.o.v. zichzelf in groep 1 en 2 was 77% op een observatie naar begrip luisteren en respectievelijk 57% en 62% op Cito taal voor kleuters, onderdeel 'kritisch luisteren'. In groep 3 zijn de resultaten op groepsniveau gestegen van 73% naar 78%. Omdat gemeten is met Cito begrip luisteren en Cito begrip lezen, kunnen de scores niet vergeleken worden (mede i.v.m. tussentijds aanpassingen in de normering). In groep 4 t/m 8 scoorde 21% van de leerlingen in januari '14 hoger t.o.v. van zichzelf dan op de pre-test. In de tweede periode steeg het aantal leerlingen dat hoger scoorde t.o.v. zichzelf Januari tot 34%. Vervolgonderzoek moet aantonen of deze tendens zich voortzet. Twee trends zijn te onderscheiden: leerlingen uit de hogere groepen lijken meer te profiteren van de aanpak, én: zwakke begrip lezers lijken meer te profiteren van de aanpak.

De conclusie van dit onderzoek is dat intensieve, competentiegerichte training de leerkrachtvaardigheden ten aanzien van begripsonderwijs kan versterken, wat invloed heeft op de begripvaardigheden van leerlingen en de toetsresultaten.